

ЖОВТЕНЬ 1948 РОКУ

Якщо сонячної днини піднятися стрімкою стежкою від дерев'яного місточка, що його тут досі називають Мостом Сумнівів, то вже невдовзі між верхівками двох гінкго завидніється дах мого будинку. Навіть якби він не посідав командної висоти на пагорбі, то все одно виділявся би з-поміж сусідніх будівель аж так, що, підходячи до нього, мимоволі замислюєшся, який же це багатій там мешкає.

Та я аж ніяк не багатій і ніколи не мав великих статків. Можливо, ви зрозумієте, чому цей дім такий імпозантний, коли скажу, що його побудував мій попередник, і це був не абихто, а сам Акіра Сугімура. Звісно, якщо ви щойно прибули в наше місто, то ім'я Акіри Сугімури вам нічого не скаже. Утім, згадайте це прізвище в присутності будь-кого, хто тут жив до війни, і ви дізнаєтеся, що впродовж майже тридцяти років Сугімуру беззаперечно вважали одним із найшанованіших і найвпливовіших чоловіків цього міста.

Якщо я вам це розповім, і ви, піднявшись на верхівку пагорба, спинитеся й подивитеся на вишукані кедрові ворота, широкий простір, обгороджений садовим парканом, елегантний черепицевий дах зі стильним різьбленим гребеневим брусом, що здіймається над навколишнім краєвидом, то вам, мабуть, стане цікаво, як мені, людині, за власними ж словами, незаможній, вдалося

стати власником такого будинку. Правда в тім, що я купив дім за номінальну ціну – сума, яку заплатив, не становила і половини його реальної вартості натовді. Це сталося завдяки вкрай цікавій – чи, як може комусь видатися, безглуздій – процедурі, що її ініціювала сім'я Сугімури під час продажу.

Відтоді минуло вже п'ятнадцять років. Мої справи тоді склалися чимраз краще, і дружина почала вимагати, щоб я знайшов нам новий дім. З властивою їй передбачливістю вона переконала мене, чому так важливо мати будинок, який би відповідав нашому нинішньому статусу – не через пиху, а заради дітей і їхніх шансів знайти собі гідну пару. Я визнав слушність її міркувань, але поза-як Сецуко, нашій старшій доньці, тоді було лише чотирнадцять чи п'ятнадцять, я не бачив потреби з усім тим квапитися. Попри це, впродовж приблизно року цікавився всіма підходящими будинками, які виставляли на продаж. Про дім Акіри Сугімури я довідався від одного з моїх учнів, який сказав, що рік опісля смерті власника дім виставили на продаж. Думка про купівлю такого маєтку не вклада-лася в голову, тож я знехтував порадою, пояснивши її надмірною повагою, яку завжди почували до мене мої учні. Та все ж поціка-вився будинком і отримав несподівану відповідь.

Одного пообіддя до мене завітали дві погордливі сивокосі пані, що, як з'ясувалося, були доньками Акіри Сугімури. Коли я ви-словив своє здивування щодо уваги до мене від аж такого визнач-ного сімейства, старша з двох сестер холодно відповіла, що вони прийшли не просто з увічливості. За останні місяці вони отрима-ли чимало запитів від потенційних покупців будинку їхнього по-кійного батька, проте сім'я зрештою вирішила відмовити всім, ок-рім чотирьох претендентів. Члени родини ретельно відібрали ці чотири кандидатури на основі їхньої добропорядності і здобутків.

– Для нас надзвичайно важливо, – продовжувала вона, – щоб батьків маєток перейшов людині, яку він сам би схвалив і яку

вважав би достойною такого дому. Звісно ж, обставини змушують нас зважати і на фінансовий аспект, однак це зовсім не головне. І тому ми визначилися з ціною.

Цієї миті молодша сестра, яка досі не зронила і слова, простягнула мені конверт, і, поки я його відкривав, обидві втупилися в мене суворими поглядами. Усередині містився один-єдиний чистий аркуш паперу, на якому елегантним розчерком чорнильного пензлика була виведена ціна. Я вже намірився висловити здивування через таку мізерну суму, та прочитав на обличчях своїх співрозмовниць, що подальше обговорення фінансових питань вважати-меться нетактовним. Старша сестра просто сказала:

– Намагатися перебити ціну одне одного – зовсім не у ваших інтересах. Ми анітрохи не зацікавлені в тому, щоб дістати більше зазначеної суми. Від цього моменту наш єдиний намір – провести аукціон престижу.

Вони прийшли особисто, пояснила старша сестра, щоб офіційно, від імені всього сімейства Сугімури, запитати, чи погоджуюсь я – як, звісно ж, і троє інших претендентів на будинок, – щоб вони ретельно дослідили наше походження, освіту, особисті і професійні якості та здобутки. І лише після цього сестри оберуть достойного покупця.

Процедура видалася мені ексцентричною, але я не мав нічого проти; зрештою, вона не надто відрізнялася від перемовин двох сімей перед укладанням шлюбу. Насправді мені навіть трохи лестило, що така старовинна і консервативна родина вважає мене гідним кандидатом. Коли я згодився на таке розслідування й висловив сестрам свою вдячність, молодша з них уперше звернулася до мене.

– Містере Оно, наш батько був культурною людиною. І вельми шанобливо ставився до художників. Звісно ж, він знав і про ваші роботи.

Упродовж наступних днів я й сам вирішив дещо дослідити і з'ясував, що молодша сестра таки казала правду: Акіра Сугімура справді був великим поціновувачем мистецтва і неодноразово підтримував художні виставки власними грошима. А ще я натрапив на декілька цікавих чуток: скидалося на те, що більшість членів сім'ї Сугімури взагалі не хотіли продавати дім, і через це точилися запеклі суперечки. Врешті, через фінансову скруту продаж будинку став неминучим, і дивна процедура передачі маєтку новому власнику посталала як компроміс, що його вдалося досягти з тими, що не хотіли передавати дім у чужі руки. Безперечно, така процедура була дещо свавільна; але я готовий був з розумінням поставитися до почуттів сім'ї з таким видатним минулим. Щоправда, моя дружина сприйняла ідею розслідування аж ніяк не прихильно.

– Та за кого вони себе мають? – обурилася вона. – Треба їм сказати, що відтепер ми не хочемо мати з ними діла.

– Але що у цьому такого? – запитав я. – Нам нема чого приховувати. Так, я незаможного роду, але Сугімури точно вже це знають і, попри це, вважають нас гідними кандидатами. Нехай ведуть своє розслідування, хоч би що вони знайшли, це піде нам лише на користь. Хай там як, – наголосив я, – а їхні дії не виходять за рамки того, як би вони поводитися, якби ми вели з ними перемовини перед укладанням шлюбу. Ще трохи, і нам доведеться до такого звикати.

Окрім того, ідея провести «аукціон престижу», як назвала це старша сестра, була варта захоплення. Цікаво, чому люди частіше не вдаються до таких методів. Це ж так благородно: влаштувати конкурс, у якому на користь кандидата свідчитиме не розмір гаманця, а моральні якості і здобутки. Досі пам'ятаю, якого глибокого зазнав задоволення, дізнавшись, що сім'я Сугімура – після украй ретельного розслідування – вирішила, що я найдостойніший будинку, яким вони так дорожили. І, безумовно, цей дім

цілком вартий того, щоби потерпіти через нього кілька незручностей; попри приголомшливий та імпозантний екстер'єр, усередині будинок був оздоблений м'яким натуральним деревом з красивою текстурою, і з часом усі ми погодилися, що кращого місця для відпочинку й умиротворення годі шукати.

Одначе пихатість сім'ї Сугімури проступала на кожному етапі укладання угоди, а деякі члени родини навіть і не намагалися приховати свого ворожого ставлення до нас, тому, можливо, менш проникливий покупець уже давно образився би і відмовився б від цієї затії. Навіть багато років потому, коли я випадково зустрічався з кимось із членів цієї сім'ї, вони, замість того, щоб перекинутися зі мною кількома ввічливими словами, просто посеред вулиці починали випитувати, в якому стані дім і чи я щось у ньому переробляв.

Нині про сімейство Сугімурів чути лише зрідка. Щоправда, незадовго після капітуляції до мене навідалася молодша з двох сестер, які опікувалися продажем будинку. Роки війни перетворили її на змарнілу хворобливу стару жінку. Як і решта її сім'ї, жінка і не намагалася приховати, що її цікавило, як будинок – а не його мешканці – пережив війну; почувши про мою дружину і Кенджі, вона лише висловила скупе співчуття й відразу ж узялася розпитувати, якої шкоди будинку завдали бомбардування. Спочатку я за це на неї розгнівався, але потім помітив, як її погляд мимохіть блукає кімнатою і як вона час від часу різко замовкає просто посеред котроїсь зі своїх виважених, офіційних фраз, і зрозумів, що на неї накочуються цілі хвилі емоцій через повернення до свого колишнього дому. І коли збагнув, що, відколи продали дім, більшість її родичів вже померли, мені стало її шкода і я запропонував оглянути приміщення.

Будинку теж не вдалося пережити війну неушкодженим. Акіра Сугімура добудував колись до нього ліве крило – три просторі

кімнати, приєднані до основної частини будівлі довгим коридором, що пролягав по один бік саду. Цей коридор був такий довжелезний, аж подейкували, буцімто Сугімура побудував його – як і все ліве крило – для своїх батьків, від яких хотів перебувати щонайдалі. Хай там як, а коридор цей становив найбільшу принаду будинку; в післяобідній час він по всій довжині ставав поцяткований грою світла і тіні від листя, і від цього складалося враження, що йдеш садовим тунелем. Найбільше від бомбардування постраждала саме ця частина, і коли ми оглядали її зі саду, пані Сугімура ледве стримувала сльози. До того часу весь мій гнів на цю літню жінку вже вщух, і я запевнив її, що за першої ж нагоди все полагоджу і будинок знову матиме точнісінько такий вигляд, як за часів її батька.

Коли я їй це обіцяв, то й гадки не мав, що матеріалів і надалі бракуватиме. Ще довго після капітуляції доводилося тижнями чекати, поки привезуть якусь дошку чи цвяхи. І коли мені за таких обставин все-таки вдавалося щось зробити, то я працював над основною частиною будинку, якій, звісно ж, не вдалося залишитися неушкодженою – і тому відновлення садового коридору східного крила тривало повільно. Я постарався зробити все, щоб стримати процес руйнування, але відкрити цю частину дому ми зможемо ще нескоро. Та й тепер, коли тут мешкаємо лише ми з Норіко, немає сенсу квапитися розширювати житловий простір.

Нині, якби я повів вас у задню частину будинку і відсунув убік важку завісу, за якою ховаються залишки садового коридору Сугімури, ви б і зараз могли розгледіти його колишню мальовничість. Але, безсумнівно, ви також помітили б і павутиння, і плісняву, яким я не можу дати ради; і величезні діри у стелі, закриті від неба лише шматками брезентини. Іноді, рано-вранці, я відсовую завісу, щоб подивитись, як у тоненьких забарвлених сонячних променях, що пробиваються крізь брезент, витанцьовують хмари пилу, мовби стеля щойно обвалилася.

Окрім коридору і східного крила, найпоруйнованіша була веранда. Члени моєї сім'ї, а надто дві мої доньки, завжди любили збувати там час за розмовами, дивлячись на сад; тому, коли Сецуко – моя заміжня донька – вперше приїхала до нас після капітуляції, я не здивувався, побачивши, як засмутив її стан веранди. До того часу я вже полагодив найгірші пошкодження, але з одного краю веранда досі була викривлена і потріскана в тих місцях, де вибухова хвиля вигнула дошки догори. Дах веранди теж постраждав, і в дощові дні нам доводилося щось підставляти, щоб вода, яка протікала крізь покрівлю, не розливалася по підлозі.

Щоправда, за останній рік мені таки вдалося виконати частину робіт, і коли минулого місяця Сецуко знову приїхала, веранда вже була майже відновлена. Норіко взяла відпустку на час гостювання сестри й, оскільки дні і далі стояли погожі, мої дві доньки збували на веранді чимало часу, як за давніх добрих часів. Почасти я приєднувався до їхнього товариства, й іноді здавалося, що все як і роками раніше, коли ми всією сім'єю сідали на веранді в сонячні дні і неспішно бесідували про все на світі. Якось минулого місяця – здається, першого ж ранку після приїзду Сецуко – ми сиділи всі разом на веранді після сніданку, і Норіко сказала:

– Сецуко, як добре, що ти нарешті приїхала. Я зможу хоч трохи перекласти догляд за батьком на твої плечі.

– Норіко, перестань... – її старша сестра ніяково засовалася на подушці.

– Тепер, коли батько вийшов на пенсію, він іще й як потребує догляду, – провадила далі Норіко з підступною посмішкою. – Треба постійно його чимось розважати, бо він починає хандрити.

– Перестань... – Сецуко нервово посміхнулася й, зітхнувши, повернулася обличчям до саду. – Схоже, клен уже повністю відновився. Який же він красивий!

– Батьку, Сецуко, мабуть, і гадки не має, який ти став. Вона пам'ятає тебе лише за тих часів, коли ти, як справжній тиран, тільки те й робив, що віддавав нам усім накази. Тепер ти став значно лагідніший, правда?

Я засміявся, щоби показати Сецуко, що це все жарт, але моя старша донька і надалі мала зніяковілий вигляд. Норіко повернулася до сестри і додала:

– Але йому і справді потрібен догляд, інакше він цілісінький день понуро тинятиметься домом.

– Вона верзе казна-що, як і завжди, – втрутився я. – Якби я й справді цілими днями хандрив, то як би примудрився це все полагодити?

– А й справді, – погодилася Сецуко, обертаючи до мене усмінене лице. – Будинок тепер просто чудовий. Батько, мабуть, працював не покладаючи рук.

– Для усіх найважчих робіт батько найняв людей, – відповіла Норіко. – Сецуко, таке враження, наче ти мені не віриш. Батько дуже змінився. Уже не треба його боятися. Він тепер значно лагідніший, майже ручний...

– Норіко, перестань...

– Він навіть час од часу готує їсти. Ти б у таке нізащо не повірила, правда? Але тепер батько готує дедалі краще і краще.

– Норіко, по-моєму, ми вже достатньо це обговорили, – впівголоса мовила Сецуко.

– Хіба не так, батьку? Ти ж і справді досягнув неабияких успіхів.

Я знову всміхнувся і втомлено похитав головою. І саме цієї миті, як я собі пригадую, Норіко повернулася обличчям до саду і, затуливши очі від сонця, сказала:

– Що ж, коли я вийду заміж, то вже не зможу приїжджати сюди і готувати для нього їсти. Мені тоді і без батька клопотів вистачатиме.

Після цих слів Норіко її старша сестра, яка досі сором'язливо дивилася вбік, рвучко кинула на мене запитальний погляд. І відразу ж знову відвела очі, щоб з почуття обов'язку всміхнутися Норіко у відповідь. Одначе в поведінці Сецуко з'явилося нове, глибинніше сум'яття, й вона, як на мене, навіть зраділа, коли її син стрімголов промчав повз нас верандою, давши їй підставу змінити тему розмови.

– Ічіро, вгамуйся, будь ласка, – гукнула вона йому вслід.

Безсумнівно, після життя в сучасній батьківській квартирі, Ічіро був у захваті від просторого дому. Та він не поділяв нашої любові сидіти на веранді, і йому значно більше подобалося вихором бігати туди-сюди по всій її довжині, іноді ковзаючись по начищеній підлозі. Неодноразово він замалим не перевертав нашу тачку з чаєм, але материні прохання заспокоїтися поки що не мали результату. Так і цього разу – коли Сецуко запропонувала йому трохи посидіти з нами, він нахмурився й залишився стояти у протилежному кінці веранди.

– Ічіро, ходи до нас, – гукнув я. – Мені вже набридло весь час розмовляти лише з жінками. Ходи, сядеш біля мене, поговоримо про чоловічі справи.

Почувши це, Ічіро відразу ж підійшов. Він поклав свою подушку поруч зі мною і сів, набравши вкрай благородної постави: руки на стегнах, плечі розпрямлені.

– Оджі*, – серйозно сказав він. – Я маю тебе щось спитати.

– Авжеж, Ічіро, що саме?

– Я хочу розпитати тебе про те чудовисько.

– Яке чудовисько?

– Воно ще доісторичне?

– Доісторичне? Ти вже знаєш такі слова? Оце кмітливий хлопча!

* З японської «дід» (тут і далі – прим. перекладачки).